

No. 7-8

Väliseestlaste ajakiri

1954

KADUNUD KAASMAALASED TÜRGIS

Silmapilgul pole andmeid, kas Kodu-Eesti kunagi on pidanud ulatuslikumat kontakti ühe eestlasgrupiga, kes olevatel andmetel peab elunema Türgis. Puuduvad andmed sellegi kohta, kas seda kontakti on pidanud üksik'sikudki. On põhjust arvata, et seda pole tehtud.

Ülemaailmse Eesti Ühingu poolt kogutud andmeil elunes veel Esimese Maaõlmasõja päevil ja selle lõpu ajal Türgis, Karsi linna ja kindluse läheduses grupp eestlasi, kes seal teotsesid talupidajaina. Karsi piirkond allus omal ajal Venele ja sel ajal need eestlased sinna asusidki. Nad kuuluvad nende järeltulijate hulka, kes Kodu-Eestist lahkusid vanal tsaariajal suurte väljarändamiste ajal, siirdudes lähedamaid eluvõimalusi otsima laiadel Vene lagendikel. Oli ju siis Eestis maksev tsaarivalitsus ja võim, millist kohapeal teostas Balti aadli-

seisus, mõisnikud, kelledega Eesti rahvas oli suures ja raskes vastuolus, kuna mõisnik maa pärisperemehe, eestlased, oli asetanud orjaseisusesse. Viimane kaotati hiljem ja eestlaste olukord omal maal muutus kergemaks, kuid pärisperemehe õigused said eestlased ikkagi alles Eesti Vabariigi loomise järele. Tänapäeval on Nõukogude Liidu kommunistlik okupatsioon jällegi maale toonud võõrad valitsejad, kes eestlasi türanniseerivad ja kes maksma on pannud korra, mis on sajakordselt hullem tsaari ja mõisniku aegsest.

Venemaale väljarännanud eestlased jäid elama oma uutesse asukohtadesse. Kaukaasias tekkisid suured ja rikkad eesti asundused nagu "Salme", "Ülem-Linda", "Alam-Linda" ja "Punaselageda" külad. Need asusid õieti Suhumis. Teiselpool Musta merd asub Kars. Ar-

vata võib, et aastakümneid või enamgi tagasi osa eestlasi, kes otsisid elamispaika selles piirkonnas, rändas Suhumist teisele poole Kaukasust ja leidis seal enesele elupaiga. 1918. aastal, mil Karsi läheduses elunevaid eestlasi külastas praegu New Yorgis elunev Johannes Nõmm, on eesti küla, mis kandis tol ajal "Estonka" nime, koosnenud mitmest kümnest talust ja eestlaste koguarvu seal võidud hinnata mõnele sajale. Kauasele kodumaalt eemalolemisele vaatamata on nad olnud ikka eestlased. Kodune keel taludes olnud eesti keel, kuigi valitud ka vene ja türgi keeli—esimest seepärast, et elati Vene riigis ja riigikeelega oli tegemist. Türgi keele õppisid nad aga ära ümbruskonnas elunevailt türklasilt.

I. Nõmme Karsis viibimise ajal on talud olnud heal järjel. Tegeletud suuremalt lambakasvatusega, mis seal selleks eriti sobiva kliima tõttu kõikjal peaalaks. Selle kõrval on arendatud aga ka karjamajandust ja mitmesuguste juur- ning aegviljade kasvatamist. Küla elanikud olnud oma olukorraga rahul ega mõelnud kusa-gile mujale siirdumisele.

Sõja tulemusena läks Kars Türgile, kellele ta varemgi kuulus, ja kellelt Venemaa selle piirkonna võitis varema sõjaga. Türgi alla läks koos Karsi piirkonnaga ka tolleaegne "Estonka" küla, mis vaevalt et kannab veel seda venekõlalist nimetust. Seega peaks need eestlased, kellest juttu, ka praegu seal elama ja majandama oma talusid.

Kuna nad Kodu-Eestist lahkusid aastakümneid ta-

gasi, oli kontakt Eestiga neil täielikult kadunud. Sugulased ja tuttavad ammu surnud—nii, et polnudki kellega kirjavahetust pidada.

Ülemaailmne Eesti Ühing on astunud samme nende "kadunud eestlaste" leidmiseks. Kas see õnnestub, on küsimus. On võimalik, et vanem põlv on kadunud ja uued pealekasvanud põlvad võib olla ei tea midagi oma esivanemate minevikust. Lõplikult see küla aga siiski eestlasist tühi ei võiks olla, kuna 1918. a. ta eksisteeris samaselt, nagu tol ajal Põhja-Kaukaasias kuulsad "Salme" ja teised külad. Kommunistide hirmuvalitsust "Estonka" tunda ei saanud, kuna nad olid Türgi vabariigi all. Kaukaasia külad aga hävitasid kommunistid. Algul nad jäeti rahule. Kommunistliku korra kõvenedes suruti rikkad külad aga kolhoosideks ja tehti puruvaeseks. Oli juhus kõnelda ühe "Salme" külast pärineva noormehega 1943. a., kui ta sõjavangina viibis sasklaste käes, kes ta olid transporteerinud tööle Eestisse. Mees kõneles, et kommunistlik võim oli küla küüditanud tüh-jaks meestest. Need viidud ära ja keegi pole neist hiljem ainsat sõnagi kuulnud. Taludesse jäeti vaid naised, raugad ja lapsed. Olukord tehtud nii raskeks, et näiteks endiste "Salme" talunike lastel pole antud võimalusi koolideski õppimiseks. Et saada haridust, on noored siirdunud kolhoosidest linnadesse, peamiselt Siberisse, kus siis suurte raskustega õpitud, et pääseda mingilegi mõistlikumale tööotsale. Noormehe kõnelusest selgus jälle see tohutu metsikus ja toorus, millega kommunistlik võim valitseb oma maad.